

Резюме

Третьякова В. Г. О международно-правовых основах обеспечения приоритетности защиты биоэтических прав человека.

Статья посвящена вопросам, связанным с обеспечением приоритетности защиты биоэтических прав человека – на жизнь, здоровье, физическую и психическую целостность, на уважение его достоинства и личной автономии. Учитывая то, что все биоэтические проблемы носят глобальный характер, а их игнорирование или ненадлежащее решение в масштабах всей планеты и низкий уровень защиты биоэтических прав человека создают реальную и тотальную угрозу для всего человечества, потому последнее должно решать эти проблемы на общем международном уровне одновременно и на основе единых международных правил, требований и стандартов для всех без исключения стран мира, а также формировать унифицированную глобальную систему защиты биоэтических прав человека.

Ключевые слова: биоэтический, права человека, международно-правовой, глобальный, приоритетность, защита прав.

Summary

Tretiakova V. On the international legal framework of the bioethical rights protection priority providing.

This article is devoted to issues related to ensuring priority protection of the bioethical human rights – to life, health, physical and mental integrity and respect for the dignity and personal autonomy. Given that all bioethical issues are global in nature, and their neglect or improper solutions across the entire planet and poor protection of the bioethical human rights can turn into a real threat to the total of all mankind, that last one has to solve these problems on a shared internationally both on the basis of uniform international rules, standards and requirements for all countries, without exception, and to form a unified global system of protection of the bioethical human rights.

Key words: bioethical, human rights, international law, global, priority, protection of rights.

Отримано 16.09.2013

УДК 341

О. О. БАРДИНА

Олена Олександрівна Бардіна, аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України

**ПРОБЛЕМАТИКА ПРИНЦИПУ СПІЛЬНОЇ, АЛЕ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЗА ЗМІНУ КЛІМАТУ**

Міжнародно-правовий процес запобігання негативним змінам клімату як з самого початку, так і донині має певні «гострі кути», які заважають його розвитку, одним з яких можна назвати «розділену безвідповідальність» суб'єктів міжнародного права за наслідки тотальної комерціалізації нашого буття.

Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (далі – РКЗКООН, або Конвенція), Кіотський Протокол та ряд інших міжнародно-правових інструментів проголошують встановлення одночасно спільної, але диференційованої відповідальності держав за зміни клімату, однак при цьому залишається відкритим питання розуміння такої відповідальності та її ролі в міжнародних відносинах. Особливого значення принцип спільної, але диференційованої відповідальності набуває в світлі того, що в переговорному процесі з питань зміни клімату протягом останніх років він відігравав провідну роль¹.

Проблематика спільної, але диференційованої відповідальності не знайшла належного висвітлення в національних наукових джерелах. Окремі аспекти цього питання були досліджені у роботах таких іноземних дослідників, як Кристофер Д. Стоун (Christopher D. Stone), Деніел Боданскі (Daniel Bodansky), Фридрих Солтау (Friedrich Soltau) та ряд інших.

Метою цієї статті є дослідження принципу спільної, але диференційованої відповідальності та висвітлення особливостей його становлення і застосування.

Розвинені країни ступили на шлях індустріалізації понад 200 років тому², що в результаті призвело до значних негативних змін у кліматі Землі³. Зазначене привернуло увагу до питання розподілу між суб'єктами міжнародного права зобов'язань з обмеження антропогенного впливу на клімат Землі.

Ідея різного ставлення до розвинутих країн та тих, що розвиваються, походить від давнього принципу справедливості. Вона з'явилася в міжнародному праві навколишнього природного середовища в останню декаду двадцятого сторіччя у зв'язку з тим, що покладення рівних обов'язків на суб'єктів права, які не є рівними за суттєвими ознаками, було визнано несправедливим⁴, особливо якщо це поглиблює нерівність чи накладає несправедливі обтяження⁵.

На Стокгольмській Конференції з проблем оточуючого людину середовища 1972 р. принцип спільної, але диференційованої відповідальності був загальноновизнаний⁶.

Досліджуваний принцип включає в себе декілька понять. Так, «спільна відповідальність» передбачає, що певні ризики викликані діяльністю кожної нації на Землі. Натомість значення «диференційованої відпо-

відальності» є проблематичним і нелегко піддається простому словесному визначенню⁷, оскільки постає питання, яка саме диференціація є справедливою.

Розуміння «відповідальності» становить окрему проблематику. Так, було висунуто думку, що міжнародне юридичне розуміння відповідальності держав недостатньо адаптовано до питань природного середовища у зв'язку з наступним: а) відсутність погодженого визначення «навколишнього природного середовища»; б) помилкове твердження про те, що в сучасному світі завдання шкоди навколишньому природному середовищу неможливо повністю уникнути; с) «безчесна солідарність» країн перед деградацією навколишнього природного середовища, якій всі вони завинили⁸.

Натомість міжнародно-правовий принцип «запобігання шкоді», відповідно до якого держави мають загальний обов'язок уникати дій, що можуть завдати значної екстериторіальної шкоди, завжди передбачав, що дії, які призводять до негативних змін у природі, не повинні вчинятися. Цей принцип зазвичай згадується з посиланням на максимум «*Sic utere tuo, ut alienum non laedas*» («Використовуй своє майно без завдання шкоди майну інших»), або «принцип добросусідства»⁹. Вперше нормативно зазначений принцип був закріплений у ст. II Всесвітньої Хартії природи, прийнятої у 1982 р. Генеральною Асамблеєю ООН¹⁰.

Міжнародно-правовий принцип «відповідальності держав», згідно з яким кожна держава несе політичну та матеріальну відповідальність в рамках своїх зобов'язань, передбачених договірними та іншими нормами міжнародного права, також може становити підставу відповідальності держав за завдану навколишньому природному середовищу шкоду¹¹. Часткове нормативне закріплення зазначеному принципу було надано в Принципі 13 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку¹².

Принцип спільної, але диференційованої відповідальності є, можна сказати, «фоновим» принципом, який розмежує поділ між юридичним та політичним в міжнародних дебатах¹³. У наукових джерелах цей принцип визнаний принципом міжнародного права навколишнього природного середовища, а також є одним із основних стовпів міжнародного діалогу з питань зміни клімату¹⁴.

Нормативна основа побудови центрального міжнародно-правового акта з питань зміни клімату - Рамкової конвенції ООН про зміну клімату¹⁵, була закладена навколо принципу спільної, але диференційованої відповідальності до РКЗКООН та сформована, серед іншого, в ряді Резолюцій Генеральної Асамблеї ООН: № 44/207 від 22 грудня 1989 р.¹⁶, № 44/228 від 22 грудня 1989 р.¹⁷ та № 45/212 від 21 грудня 1990 р.¹⁸, в яких Генеральна Асамблея вказала, що основним винуватцем погіршення стану світового навколишнього середовища є розвинені країни, а також відзначила необхідність підтримки країн, що розвиваються. Крім того, в Резолюції № 44/228 були згадані транснаціональні корпорації, як такі, що мають ресурси для збереження та оздоровлення природи.

У 1992 р. розвинені країни зробили майже безпрецедентний крок, коли, прийнявши на себе зобов'язання щодо зниження викидів парникових газів, на саміті Землі в Ріо-де-Жанейро разом з країнами, що розвиваються, прийняли Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (далі - РКЗКООН, або Конвенція), в якій принцип спільної, але диференційованої відповідальності зайняв дуже важливе місце та вперше знайшов своє найбільш точне втілення (далі - Принцип)¹⁹.

У Конвенції розвинені держави визнали, що відповідальні за зміну клімату більшою мірою, ніж ті, що розвиваються. Так, у Преамбулі Конвенції Сторони відзначили, що найбільша частка глобальних викидів парникових газів в минулому і сьогодні припадає на розвинуті країни.

Принцип спільної, але диференційованої відповідальності був безпосередньо закріплений у п. 1 ст. 3 Конвенції, за положеннями якого сторонам Конвенції (далі - Сторони) необхідно захищати кліматичну систему на благо нинішнього і майбутніх поколінь людства на основі справедливості та згідно з їх спільною, але диференційованою відповідальністю і можливостями.

Звертаючись до потреб країн, що розвиваються, Принцип став основою для розподілення обов'язків розвинутих країн та тих, що розвиваються.

Принцип спільної, але диференційованої відповідальності в РКЗКООН реалізований в покладені на розвинуті країни зобов'язання обмежити антропогенні викиди парникових газів, а також надавати фінанси для покриття витрат країн, що розвиваються, щодо: національних кадастрів антропогенних викидів та описів заходів зі здійснення Конвенції; регіональних програм із заходами для пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них; методів і процесів, які дають можливість обмежити, знизити або припинити антропогенні викиди парникових газів; заходів з адаптації до наслідків зміни клімату; проведення наукових, технологічних, технічних, соціально-економічних та інших досліджень.

Окремо в Конвенції акцентується увага на особливих потребах країн, які розвиваються. Так, зокрема визначено, що:

- частка глобальних викидів країн, що розвиваються, буде зростати відповідно до задоволення їх соціальних потреб і потреб у сфері розвитку;
- країни, що розвиваються, економіка яких особливо залежить від виробництва, використання і експорту вичерпних видів палива, мають особливі труднощі, які виникають внаслідок застосування заходів щодо обмеження викидів парникових газів.

Отже, Конвенція покладає на держави-учасниці певні зобов'язання, але постає питання, чи передбачений в РКЗКООН дієвий механізм примусу їх виконувати. Науковці запропонували різні відповіді на це питання:

- з однієї точки зору, РКЗКООН покладає достатньо обмежені зобов'язання, обов'язковість виконання яких юридично закріплена, хоча кількісно вони не визначають скорочення викидів парникових газів^{20,21};

– з іншої точки зору, РКЗКООН покладає фактичні, хоча й не конкретні зобов'язання зі скорочення викидів парникових газів²².

Аналіз положень РКЗКООН свідчить про відсутність критеріїв для оцінки ефективності заходів, здійснених державами для скорочення викидів парникових газів. Конвенція тільки закликає Сторони здійснювати політику та впроваджувати заходи, що скоротять викиди парникових газів порівняно зі «сценарієм звичайного розвитку», що й зробили, своєю чергою, наприклад, США²³.

Тобто, навіть беручи до уваги найбільш оптимістичні інтерпретації РКЗКООН, примусити країну-учасницю Конвенції виконати свої обов'язки може бути досить проблематичним.

Прийнятий з метою посилення зобов'язань розвинених країн зі скорочення викидів парникових газів Кіотський протокол до Конвенції від 11 грудня 1997 р. (далі - Протокол) закріпив більш конкретизовані вимоги до розвинутих країн. Так, додаток В до Протоколу містить визначені кількісні зобов'язання щодо обмеження та скорочення викидів парникових газів для розвинених країн (та тих, які здійснюють процес переходу до ринкової економіки, в тому числі й України)²⁴.

Протягом всього переговорного процесу після прийняття Конвенції країни, що розвиваються, наполягали, щоб відповідно до принципу спільної, але диференційованої відповідальності на них не були покладені додаткові обов'язки²⁵. При цьому згідно з даними Всесвітнього Банку в першій двадцятці переліку країн за розміром валового внутрішнього продукту вже тривалий час знаходяться не тільки розвинені країни²⁶. А тому постає питання, наскільки виправданим є надання можливості країнам, що розвиваються, необмежено здійснювати викиди парникових газів. Хоча можна заперечити, що за показником ВВП на душу населення країнам, що розвиваються, ще далеко до першості²⁷.

Треба згадати, що «диференційованість» відповідальності, в частині відсутності зобов'язань зі зниження викидів парникових газів у КНР та Індії, було використано Сполученими Штатами як підстава для уникнення зобов'язань за Кіотським протоколом²⁸.

Як вже було зазначено, серед розвинених країн тільки США не було взято зобов'язання з обмеження викидів парникових газів, хоча ця країна здійснює їх найбільше у світі після КНР²⁹. Не будемо забувати, що упродовж останніх років більшість виробництв великих компаній було переміщено зі США в країни, що розвиваються, в основному до Індії та Китаю³⁰. У результаті викиди парникових газів США знизилися, але в інших регіонах планети це викликало їх підвищення.

Чи не в цьому криється можливість пом'якшення конфлікту «бідних та багатих» країн. ТНК, в більшості, вже не прив'язані до конкретної держави, і, можливо, саме структура їх комерційної діяльності обумовлює, з одного боку, відсутність у країн, що розвиваються, можливості впроваджувати ефективні технології для боротьби з викидами парникових газів, а з другого, – наявність у заможних країн підстав говорити про скорочення ними викидів. Поставлене питання потребує вивчення з боку економіки та інших наук, а для доктрини міжнародного права це, можливо, – привід розширити коло суб'єктів, які повинні нести обов'язки щодо зниження антропогенного впливу на кліматичну систему.

Отже, не вважаючи на те, що країни здійснюють певні заходи для зниження викидів парникових газів, світова спільнота все ще не виробила ефективних зобов'язань, які врешті-решт здійснять мету РКЗКООН – запобігти небезпечному антропогенному впливу на кліматичну систему.

Переговорний процес з РКЗКООН та Кіотського протоколу характеризується тим, що принцип спільної, але диференційованої відповідальності є, в певному сенсі, одним із гальм вирішення проблем зміни клімату, оскільки побудова діалогу між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, як була складною, так і залишається такою³¹.

Хоч би як там було, Кіотський Протокол, кількісно обмежуючи викиди розвинутих країн, лише формально стримує підвищення антропогенного впливу на клімат Землі³².

Мандруючи теоретичними лабіринтами розуміння того, що, здавалося, лежить на поверхні, ми прийшли до доволі розгубленого ставлення як міжнародного права, так і його суб'єктів до розуміння та реалізації на практиці принципу спільної, але диференційованої відповідальності, який все ж таки визначає, хто більшою мірою, а хто меншою буде винен у занепаді кліматичної системи Землі. Тому принцип спільної, але диференційованої відповідальності повинен бути теоретично переосмислений та переглянутий для забезпечення підвищення ефективності міжнародно-правових актів, спрямованих на вирішення проблем зміни клімату.

¹ Deleuil T. The Common but Differentiated Responsibilities Principle: Changes in Continuity after the Durban Conference of the Parties / Thomas Deleuil // Review of European Community & International Environmental Law. – 2012. – Vol. 21. – Issue 3. – P. 271.

² Хобсбаум Э. Век революции. Европа 1789–1848 / Эрик Хобсбаум. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 480 с. – С. 45.

³ IPCC First Assessment Report 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml#2

⁴ Shelton D. International Environmental Law: Equity / Shelton, Dinah // The Oxford handbook of international environmental law, 2007. – P. 647.

⁵ Deleuil T. The Common but Differentiated Responsibilities Principle: Changes in Continuity after the Durban Conference of the Parties / Thomas Deleuil // Review of European Community & International Environmental Law. – 2012. – Vol. 21. – Issue 3. – P. 271.

⁶ Там само.

- ⁷ Stone C. D. Common but Differentiated Responsibilities in International Law / Christopher D. Stone // The American Journal of International Law. – 2004. – Vol. 98. – P. 277.
- ⁸ The Law of International Responsibility (Series Oxford Commentaries on International Law) / Edited by James Crawford, Alain Pellet and Simon Olleson. – OUP UK, 2010. – P. 803–804.
- ⁹ *Строчук В.* Обязательства государств по предотвращению трансграничного ущерба в международном праве // Бело-русский журнал международного права и международных отношений. – 2003. – № 4. – С. 8.
- ¹⁰ Всесвітня Хартія природи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_453
- ¹¹ Международное публичное право: учеб. / Л. П. Ануфрева. [и др.]; ответственный редактор К. А. Бекяшев. – М.: Проспект, 2009. – С. 767.
- ¹² Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_455
- ¹³ *Soltau F.* Fairness in International Climate Change Law and Policy / Friedrich Soltau // Cambridge University Press, 2009. – P. 225.
- ¹⁴ Там само. – P. 189.
- ¹⁵ Рамкова конвенція ООН про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_044
- ¹⁶ Резолюція 44/207 Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 1989 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/554/48/IMG/NR055448.pdf?OpenElement>
- ¹⁷ Резолюція 44/228 Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 1989 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/554/69/IMG/NR055469.pdf?OpenElement>
- ¹⁸ Резолюція 45/212 Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 1989 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/571/17/IMG/NR057117.pdf?OpenElement>
- ¹⁹ First steps to a safer future: Introducing The United Nations Framework Convention on Climate Change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php
- ²⁰ *Bodansky D.* The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary / Daniel Bodansky // Yale Journal of International Law. – 1993. – Vol. 18. – P. 451.
- ²¹ *Barrett S.* Increasing Participation and Compliance in International Climate Change Agreements / Scott Barrett and Robert Stavins // International Environmental Agreements: Politics, Law, and Economics 3. – Kluwer Academic Publishers, 2003. – P. 349–350.
- ²² *Faure M.* International Liability as an Instrument to Prevent and Compensate for Climate Change / Michael Faure and Andre Nollkaemper // Stanford Journal of International Law. – Vol. 26A. – 2007. – P. 123.
- ²³ *Faure M.* International Liability as an Instrument to Prevent and Compensate for Climate Change / Michael Faure and Andre Nollkaemper // Stanford Journal of International Law. – Vol. 26A. – 2007. – P. 143.
- ²⁴ Кіотський Протокол [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_801/page2
- ²⁵ *Soltau F.* Fairness in International Climate Change Law and Policy / Friedrich Soltau // Cambridge University Press, 2009. – P. 61.
- ²⁶ Gross domestic product [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>
- ²⁷ Там само.
- ²⁸ *Dernbach John C.* Climate change law: an introduction / John C. Dernbach and Seema Kakade // Energy law journal. – 2008. – Volume 29. – № 1. – P. 12.
- ²⁹ United States Environmental Protection Agency Global Greenhouse Gas Emissions Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epa.gov/climatechange/ghgemissions/global.html>
- ³⁰ The boomerang effect. – The Economist. – 21st of April, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/rus/07a01r.pdf>
- ³¹ UNFCCC: documents of the COP, CMP, all Subsidiary Bodies and Ad Hoc Working Groups [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unfccc.int/documentation/documents/items/3595.php>
- ³² *Daniel H. Cole* Climate Change and Collective Action // Current Legal Problems. – 2008. – № 61 – P. 230.

Резюме

Бардіна О. О. Проблематика принципу спільної, але диференційованої відповідальності держав за зміну клімату.

У статті розглядаються доктринальні витoki та втілення в міжнародно-правових актах принципу спільної, але диференційованої відповідальності. Досліджено значення та особливості сучасного розуміння принципу спільної, але диференційованої відповідальності держав.

Ключові слова: міжнародне право, принципи, зміна клімату, відповідальність, Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

Резюме

Бардіна Е. А. Проблематика общей, но дифференцированной ответственности государств за изменение климата.

В статье рассматриваются доктринальные источники и воплощение в международно-правовых актах принципа совместной, но дифференцированной ответственности. Исследовано значение и особенности современного понимания принципа совместной, но дифференцированной ответственности государств.

Ключевые слова: международное право, принципы, изменение климата, ответственность, Рамочная конвенция Организации Объединенных Наций об изменении климата.

Summary

Bardina O. Problems of common but differentiated responsibility of states for climate change.

The paper is concerned with doctrinal sources and externalization in legal international acts of principal of common but differentiated responsibility. The article represents investigation of the importance and the features of contemporary understanding of the principle of common but differentiated responsibility of states, its implementation.

Key words: International Law, principles, climate change, responsibility, United Nations Framework Convention on Climate Change.

Отримано 16.09.2013

УДК 341.94

О. С. ВАСИЛЕНКО

Олександра Сергіївна Василенко, аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТА УНІФІКАЦІЇ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮНСІТРАЛ

Проблема уніфікації та гармонізації правового регулювання міжнародної торгівлі є актуальною в сучасній науці. Відмінності в правовому регулюванні окремих питань міжнародної торгівлі різних держав перешкоджають розвитку міжнародної торгівлі. Усунення таких перешкод сприятиме поживленню розвитку міжнародної торгівлі.

Стан дослідження у вітчизняній юридичній літературі проблеми уніфікації та гармонізації правового регулювання міжнародної торгівлі в діяльності ЮНСІТРАЛ є недостатнім, оскільки наразі відсутні наукові дослідження узагальнюючого та спеціального характеру з даної проблематики. Окремі питання в сфері уніфікації та гармонізації правового регулювання міжнародної торгівлі в діяльності ЮНСІТРАЛ були висвітлені в роботах таких вчених, як Н. С. Блажівської, А. С. Довгерт, М. М. Дутова, В. М. Желіховського, О. К. Порфір'євої, А. В. Чучковської, К. С. Шахбазян та ін.

Метою даної статті є аналіз основних засобів гармонізації та уніфікації права міжнародної торгівлі в діяльності ЮНСІТРАЛ.

Відомий український вчений проф. А. С. Довгерт розглядає уніфікацію як правотворчий процес, спрямований на створення, зміну чи припинення правових норм, тотожних для кількох національних правових систем¹.

Уніфікація норм права є частиною процесу гармонізації національних правових систем². А. Г. Хачатурян стверджує, що порівняно з уніфікацією гармонізація – поняття ширше й різниця між ними полягає в ступені досягнення зближення³. Ми погоджуємось із думкою, що в сучасному світі обидва ці процеси – уніфікація й гармонізація норм міжнародного приватного права – набувають особливої ваги, бо забезпечують зв'язок і взаємодію різних правових систем найраціональнішим і ефективним чином – через застосування єдиних чи схожих норм як прямої дії, так і відсилювальних (колізійних)⁴.

У західній юридичній літературі також наголошується на визнанні важливої ролі гармонізації та уніфікації, зазначаючи, що гармонізація чи уніфікація правових норм, що застосовується до торгових угод, що перетинають національні кордони, сприяє визначенню результату, зменшує витрати та усуває перешкоди до подальшого розвитку торгівлі в цій сфері. Джефрі Чан Вах Тек (голова робочої групи ЮНСІТРАЛ з електронної комерції у 2001–2004 роках), аналізуючи терміни «гармонізація» та «уніфікація» зазначає, що уніфікація розглядається як «процес, завдяки якому дві і більше правових норм чи систем замінюються єдиною нормою чи системою», а «гармонізація – є процесом, яким результат певного виду транзакції в одній правовій системі є якомога наближеними до результатів такої ж транзакції згідно законодавства інших держав». На думку фахівця, гармонізація є найбільш практичною моделлю для досягнення спільності правових норм у різних юрисдикціях з одного і того ж предмету. Такий висновок пан Джефрі Чан Вах Тек обґрунтовує з огляду на те, що умова багатосторонності вимагає згоди держав на будь-яку ініціативу визначити застосовне право до торгових транзакцій, що пересікають національні кордони і те, що держави часто дуже ретельно ставляться до захисту своїх власних правових режимів⁵.

Комісія з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) займається уніфікацією та гармонізацією окремих аспектів міжнародного приватного права. Створюючи ЮНСІТРАЛ Генеральна Асамблея ООН розглядала ЮНСІТРАЛ в якості інструмента, завдяки якому ООН відіграла б активну роль у скороченні чи усуненні перешкод в розвитку міжнародної торгівлі. Згідно наданого їй мандата, ЮНСІТРАЛ покликана сприяти прогресивному узгодженню та уніфікації права міжнародної торгівлі.